

“Стратегия-2030 лойиҳасидаги “кўринмас ҳудуд”: йўл ҳаракати хавфсизлиги соҳаси” номли мақолага экспертлик муносабати ва таклифлар

Мамлакатимизда йўл транспорт ҳодисалари фуқароларимизнинг ҳаёти, соғлиғи ва моддий зарари билан боғлиқ бўлгани туфайли доимо жамоатчилигимизнинг диққат марказида бўлиб келмоқда.

Бу борада, янги таҳрирдаги **“Ўзбекистон - 2030”** стратегия лойиҳасида жамиятнинг муҳим аҳамиятга эга бўлган соҳалари бўйича аниқ эришиладиган натижалар белгиланмоқда.

Мазкур лойиҳани асосли, холисона, мукамал ва комплекс ёндашув асосида тайёрлаш мақсадида, халқимизнинг фикр-мулоҳаза ва таклифларини билдиришлари учун кенг жамоатчилик ихтиёрига тақдим этилди.

Хусусан, *“Стратегия-2030 лойиҳасидаги “кўринмас ҳудуд”: йўл ҳаракати хавфсизлиги соҳаси”* номли мақола муаллифи шаҳарсозлик бўйича мутахассис **Бобур Сирожев** айнан йўл транспорт ҳодисалари ҳамда уларнинг салбий оқибатлари ҳақида ўзининг субъектив фикр-мулоҳазалари ва таклифларини берган.

Мазкур мақола Ўзбекистон Республикаси Криминология тадқиқот институтит ҳамда ИИВ Йўл ҳаракати хавфсизлиги хизмати масъул ходимлари томонидан ўрганилди.

Унга кўра, муаллиф биринчи навбатда Стратегия лойиҳасининг 1-илоvasида кўрсатилган йўлларда ҳаракат хавфсизлигини таъминлаш билан боғлиқ **2 та** индикаторлар юзасидан ўз фикрларини билдирган.

Жумладан, Стратегиянинг дастлабки лойиҳасидаги *(индикаторнинг эски таҳриридаги)* **408** ва **411**-бандларидаги айрим ноаниқликлар мавжудлиги, мазкур йўналишдаги индикаторларни аниқ белгилаш ҳамда халқаро стандартларга мослаштириш заруратини қайд этган.

Бинобарин, Стратегиянинг ҳозирги кунда охириги янгиланган вариантни бу камчиликларга барҳам берилиб, **402**-банди индикатори тўғриланиб, қуйидаги ҳолатда белгиланди:

“Ҳар 100 минг аҳолига тўғри келадиган йўл транспорт ҳодисалари билан боғлиқ жиноятларни йиллик кўрсаткичини 24,1 тадан (2025 й.) 21,5 тагача (2030 й.) камайтириш” кўрсаткичи прогнози кўрсатилган.

Шунингдек, муаллиф мазкур индикаторнинг умуман қатъий бўлиши мақсад этиб белгиланиши, яъни республикаимизда йўл

транспорт ҳодисалари “**нол**” даражада бўлиши ҳақида билдирган.

Албатта мазкур барча масъул тузилмаларнинг **асосий мақсади** ҳисобланади, бироқ **реал амалиёт**, яъни *аҳоли сонининг ошиб йўл ҳаракат қатнашчиларининг гавжум бўлаётгани, транспорт воситаларининг кўпайиши, шаҳар марказлари мегаполисларга айланаётгани* каби омиллар, шунингдек илғор хорижий давлатларда ҳам бундай кўрсаткични тўлиқ яратиш имконсиз бўлгани сабабли, йўл транспорт ҳодисалари билан боғлиқ ҳолатлар чуқур **таҳлил қилиниб**, бу турдаги жиноятларни салмоғини нисбатан **камайтириб боришга қаратилган** чора-тадбирларни амалга ошириш учун **тахминий прогноз** қилинади.

Бу борада, Стратегия лойиҳасига қуйидаги ҳолатни алоҳида индикатор банди сифатида киритиш лозим деб ҳисоблаймиз:

“Ҳар 100 минг аҳолига тўғри келадиган ўлим билан боғлиқ йўл транспорт ҳодисалари жиноятларнинг йиллик кўрсаткичини 4,8 тадан (2025 й.) 4,0 тагача (2030 й.) камайтириш” кўрсаткич тахминий прогнозини ҳам белгилаш.

Шу билан бирга, муаллиф ушбу масъул идоралар томонидан берилган йўл транспорт ҳодисаларининг статистик рақамлари мавжуд бўлса-да, бу рақамлар ортида қайси ҳолатлар тургани, уларнинг иштирокчилари ким экани номаълумлиги, агар очиқ маълумотлар мавжуд бўлганида, қайси гуруҳлар (*пиёдалар, ҳайдовчилар, жамоат транспорти йўловчилари, шахсий ҳаракатланиш воситаларидан фойдаланувчилар, болалар ёки кексалар*) **кўпроқ хавф остида** қолаётгани, шунингдек энг оғир авариялар қаерда ва қандай шароитларда содир этилгани кенг **жамоатчилик билиши** лозимлигини таъкидлаган.

Бунгунги кунда, вазирликнинг Йўл ҳаракати хавфсизлиги хизматида **очиқлик** ва **шаффофлик** тамойиллари асосида **ислоҳотлар босқичма-босқич** амалга оширилмоқда. Жумладан, соҳа ходимлари оммавий ахборот воситалари, фуқаролар ҳамда кенг жамоатчилик вакиллари билан **брифинглар** ўтказиб, **расмий сайт** тармоқларида маълумотлар бериб борилади.

Масъул идоралар томонидан йўл ҳаракати қоидаларининг ҳар бир индикатори бўйича **комплекс ёндашув асосида** чуқур таҳлил қилиниб, мониторинг олиб борилади. Айнан бу йўналишдаги салбий ҳолатларнинг ошиб кетиши ёки муайян хавф нуқталари бўйича, тезкорлик билан **зарурий чора-тадбирлар** белгиланиб, **ижросини таъминлаш** чоралари кўрилмоқда.

Агарда ушбу таҳлилий статистик маълумотлар ҳақида фуқаролар мурожаат қилса, **расмий маълумот** тақдим этилмоқда.

Бундан ташқари, мақола муаллифи йўлларда қоидабузарлик **одат тусига** айлангани, ҳайдовчилар қонун-қоидани менисмай қўйгани таъкиланган.

Бу фикр-мулоҳаза долзарб ва муҳим аҳамиятга эга бўлиб, бунинг учун ҳуқубузарларга қарши фақат ҳуқуқ-тартибот идоралари эмас, балки жамият ва фуқароларни ташаббус билдиришлари, шунингдек ҳар бир йўл ҳаракати қатнашчилари **“йўлда ҳаракатланиш маданияти”**га амал қилиши зарур ҳисобланади.

Мазкур йўналишда, биргина ўтган 2025 йилнинг ўзида соҳа фаолиятини такомиллаштиришга доир **2 та** Қонун, **2 та** Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳамда **6 та** Ҳукумат қарорлари тасдиқланди.

Мазкур **қўпол қоидабузарликларни** барвақт олдини олиш бўйича самарали тизимни йўлга қўйиш мақсадида, Ўзбекистон Республикасининг **Жиноят, Жиноят-процессуал** ҳамда **Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодексларига** ўзгартиришлар киритилди (*ЎРҚ-1033-сон*).

Бунда, Ички ишлар вазирлиги ва бошқа масъул идораларнинг ташаббуслари билан тегишли норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар қабул қилинди.

Хусусан, МЖТКнинг **128¹⁰-моддаси** “Йўл безорлиги”, **34¹-моддаси** “Йўл ҳаракати қоидабузарликлари бўйича ҳисобланадиган жарима баллари белгиланган миқдордан ошганлиги учун маъмурий жазо қўлланилиши” нормалари киритилди.

Натижада, 2025 йилда ҳайдовчи айби билан содир этилган йўл-транспорт ҳодисалари сони 27 фоизга (2199/1825) камайган.

Жарима балл бўйича бугунги кунда ҳайдовчиларнинг **165 минг** нафари 5 балгача, **12 нафари** 6 балл, **2 нафари** 7 балл ва **3 нафари** эса 8 балл (салбий кўрсаткич) тўплаган.

Шунингдек, бугунги кунда Қонунчилик палатаси томонидан кўриб чиқиляётган Қонун лойиҳасида Интернет ижтимоий тармоқлар орқали осон йўл билан “машҳурлик”ка эришиш ва бошқа ғайриқонуний мақсадларда **“лайк”** тўплаш учун, шахсинг ўзи содир этган ҳуқуқбузарлигини (*кўпинча, йўл ҳаракати қоидаларини, жамоат тартибини ва одоб-ахлоқ талабларини бузиш*) ўзи Интернетда тарқатганлик учун жавобгарлик назарда тутилмоқда.

Шу билан бирга, соҳани **рақамлаштириш** борасида **комплекс тадбирлар** олиб борилмоқда.

Мисол учун, қоидабузарликларни аниқловчи **интеллектуал камералар** ёрдамида хавфсизлик камарини тақмаслик ҳамда бошқариш ҳуқуқи бўлмаган шахслар томонидан транспорт воситасини бошқариш ҳолатларини аниқлаш тизими йўлга қўйилгани натижасида, хавфсизлик камаридан фойдаланиш ҳолатлари **70 фоизга яхшилашга эришилди**.

Таъкидлаш лозимки, Жаҳон Соғлиқни Сақлаш ташкилотининг ҳисоботларига асосан хавфсизлик камаридан фойдаланиш йўл транспорт ҳодисаларида ўлим ҳолатларини 65-70 фоизга қисқартириши қайд этилган.

Шунингдек, **бошқариш ҳуқуқи бўлмаган ёки маҳрум этилган шахслар** томонидан транспорт воситасини бошқариш билан боғлиқ **147 та** ҳолатлар аниқланиб, ўрнатилган тартибда **маъмурий чоралар** кўрилди.

Республикадаги пиёдалар оқими юқори бўлган **7 та** чорраҳаларга **сунъий интеллект** асосида **пиёдаларга йўл бермаган ҳайдовчиларни аниқловчи** қурилмалар ўрнатилгани натижасида, ушбу чорраҳаларда пиёдалар билан боғлиқ йўл-транспорт ҳодисалари сони **4 баробарга** (61/15) **камайди**.

Албатта шуни таъкидлаш лозимки, ички ишлар вазирлиги ва бошқа масъул давлат органлари фуқаролар томонидан мана шундай **“инсон - жамият - давлат”** ҳаётига, айниқса йўлларда **ҳаракат хавфсизлигини** таъминлашга доир холисона **ташаббуслари** билан ўзларининг фикр-мулоҳаза ва таклифларини билдиришлари алоҳида эътирофга сазовор ҳамда уларга давлатнинг масъул идоралари **ўз миннатдорчилигини билдиради**.

Бу каби таклифларни инобатга олган ҳолда, **муаммоларни бартараф этиш**, тегишли норматив-ҳуқуқий ҳужжатларга ва халқаро стандартлар асосида хорижий давлатларнинг ижобий тажрибаларини амалиётга тадбиқ этилиши **асосий вазифамиз** ҳисобланади.

Бу йўналишда, нафақат ички ишлар органлари, балки фуқаролар, кенг жамоатчилик биргаликда йўл транспорт ҳодисалари оқибатида инсон ўлими ва оғир тан жароҳатлар содир этилишига **муросасиз муносабатда бўлиш** ҳамда йўл ҳаракат қатнашчилари, айниқса ҳайдовчиларнинг **“маданияти”**ни янада ошириш, йўлларда хавфсиз ҳаракатларни таъминлаш барчамизнинг **фуқаролик бурчимиздир**.

Келгусида мазкур йўналишда бир қатор режалар белгилаб олинди. Соҳада **очиқлик** ва **шаффофлик** тамойиллари асосида йўл транспорт ҳодисалари билан боғлиқ статистик маълумотларни гуруҳлар (*пиёдалар, ҳайдовчилар, ёш категориялари кабилар*) бўйича **очиқ эълон қилиш** амалиётини жорий этиш лозим. Шу билан бирга, бу турдаги жиноятларни барвақт олдини олиш бўйича аниқ манзилли ва тизимли равишда **рақамли технологияларни** кенг тадбиқ этиб бориш мақсадга мувофиқ.

**Ўзбекистон
Республикаси
Криминология тадқиқот
институти**